

Радчук А. А.

кандидат юридичних наук,

голова Одеського окружного адміністративного суду

м. Одеса, Україна

ORCID ID: 0009-0004-0786-815X

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КОРУПЦІЇ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Корупція є однією з найважливіших та водночас найскладніших проблем, що стоять перед сучасним суспільством, особливо в контексті військової сфери. В умовах збройної агресії проти України, питання запобігання та протидії корупції в Збройних Силах України (ЗСУ) набуває особливої актуальності. Збройні сили, що є фундаментом національної безпеки, тому повинні функціонувати на принципах прозорості, доброчесності та підзвітності. Проте, значні обсяги фінансування, особливо в умовах війни, створюють передумови для виникнення та розповсюдження корупційних ризиків. Корупція у ЗСУ не лише підриває боєздатність армії, але й створює загрозу національній безпеці, послаблюючи авторитет держави як всередині країни, так і на міжнародній арені. На думку О. Резніка та Н. Горобець, мінімізація корупції у сфері безпеки й оборони України є одним з пріоритетних завдань, водночас досягти цієї мети неможливо без своєчасного визначення корупційних ризиків, які виникають у процесі залучення, розподілу, обліку, використання та моніторингу міжнародної допомоги у сфері безпеки й оборони, а також усунення умов та причин утворення таких ризиків. Відповідно до напрямків мінімізації корупційних ризиків на всіх етапах залучення та використання міжнародної допомоги у сфері безпеки й оборони України доцільно віднести: нормативне забезпечення цієї сфери, розроблення та запровадження відповідного програмного забезпечення для належного обліку і моніторингу використання міжнародної допомоги та прозорі звітності для країн партнерів [1]. Це вимагає чіткої системи заходів з протидії корупції, яка б включала як нормативно-правові, так і організаційно-управлінські механізми. Зважаючи на це, дослідження антикорупційних заходів у ЗСУ є вкрай важливим та необхідним.

Збройні Сили України провадять свою діяльність на засадах: вірності конституційному обов'язку та військовій присязі; верховенства права, законності та гуманності, поваги до людини, її конституційних прав і свобод; гласності, відкритості для демократичного цивільного контролю; поєднання єдиноначальності і колегіального розроблення найбільш важливих рішень; комплектування шляхом призову громадян

на військову службу та прийняття на військову службу за контрактом; постійної бойової та мобілізаційної готовності; збереження державної таємниці; виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях Українського народу, додержання військової дисципліни; забезпечення державного соціально-економічного та соціально-правового захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, а також членів їх сімей; заборони створення і діяльності організаційних структур політичних партій [2].

Однак, останнім часом значні фінансові ресурси, що спрямовуються на оборону, створюють численні можливості для зловживань, що підсилює необхідність ефективного контролю та моніторингу їх використання. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) зазначає, що однією з головних причин збереження високого рівня корупції у ЗСУ є недосконалість існуючих нормативно-правових актів та відсутність єдиної ефективної системи запобігання і протидії корупції. Так, що стосується ЗСУ, то, звичайно, це найбільший бюджет після початку війни, і очевидно, що корупційні ризики також зросли", — сказав Ситник. Разом з тим, за словами заступника голови НАЗК, антикорупційні органи працюють над тим, щоб не допустити корупційних проявів. Посадовець пояснив, що це потрібно, аби не підірвати авторитет держави й не давати привід для російської пропаганди розповідати про те, що в Україні все корумповано та все розкрадається[3]. Як, науковець В.Мозоль зазначає, що доброчесність це базовий принцип здійснення державної служби та основа етичної поведінки державних службовців з метою забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства. Сьогодні, в Україні, доброчесність є головним інструментом запобігання конфлікту інтересів [4]. Повністю погоджуємось з цією точкою зору, оскільки ЗСУ несуть державну службу особливого призначення. Іншою, проблемою на сьогодні, що викликає найбільше корупційних ризиків, це у проведенні військово-лікарських комісій та надання ними висновків. Так, НАЗК провело стратегічний аналіз корупційних ризиків у діяльності військово-лікарських комісій (ВЛК) Збройних Сил України (ЗСУ) на виконання п. 5 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.08.2023 «Про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України», введеного в дію Указом Президента України від 12.09.2023 № 576/2023. Фахівці НАЗК проаналізували нормативно-правові акти, що регулюють діяльність ВЛК ЗСУ, опрацювали інформацію щодо діяльності ВЛК, отриману від Міністерства оборони України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та провели

робочі зустрічі з представниками профільних громадських організацій [5]. З цього приводу науковці, зазначають, що ефективні організаційно-управлінські заходи протидії корупції у ЗС України – значна проблема військового управління, актуальність якої стабільно зростає. Це викликає необхідність постійно аналізувати та володіти актуальною інформацією про стан запобігання корупції у ЗС України, масштаби, рівні, тенденції корупційних ризиків. Зазначені завдання покладаються на систему моніторингу, яка має працювати в інтересах всієї системи враховуючи боєздатність ЗС України. Підвищувати рівень ефективності моніторингу небезпек і загроз у системі забезпечення національної безпеки держави можна лише за наявності механізму його здійснення. Механізму в завершеному вигляді, у тому числі за напрямом протидії корупції у ЗСУ України, станом на сьогодні в Україні не розроблено [6].

Саме, для недопущення корупційних проявів, було створено Управління з питань запобігання та виявлення корупції Збройних Сил України, що є органом військового управління Збройних Сил України, який призначений для організації роботи з питань запобігання та виявлення корупції в Апараті Головнокомандувача Збройних Сил України та Генеральному штабі Збройних Сил України, передбачених Законом України «Про запобігання корупції». Їх основні завдання це здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства у Збройних Силах України, а також розроблення, організація та контроль за виконанням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією, в Апараті Головнокомандувача Збройних Сил України та Генеральному штабі Збройних Сил України; організація роботи з оцінки корупційних ризиків у діяльності Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України та Генерального штабу Збройних Сил України, підготовки заходів щодо їх усунення, внесення відповідних пропозицій Головнокомандувачу Збройних Сил України; надання методичної та консультативної допомоги з питань додержання щодо запобігання корупції; здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування Головнокомандувача Збройних Сил України, Національного агентства з питань запобігання корупції або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції у випадках, передбачених законодавством, про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції; здійснення повноважень у сфері захисту викривачів відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [7]. Отже, аналіз показав, що на сьогодні, попри існування значної нормативно-правової бази, корупція залишається суттєвою загрозою для ефективності функціонування ЗСУ, особливо в умовах збройного конфлікту. Найбільш уразливими до корупції є сфери, пов'язані з військовою медициною, постачанням

військового обладнання, а також управлінням фінансовими ресурсами. Це підкреслює необхідність подальшого вдосконалення контролю та моніторингу на всіх рівнях військового управління. Важливим є також розвиток механізмів запобігання корупційним проявам, зокрема через посилення ролі внутрішнього аудиту та впровадження електронних систем управління. Окрім, того, що ключовою проблемою залишається недостатня прозорість процесів прийняття рішень у ЗСУ та відсутність належного громадського контролю. Тому необхідним кроком є вдосконалення системи цивільного контролю над військовими, а також забезпечення доступу до інформації про діяльність ЗСУ для громадськості.

Література:

1. Резнік О.М., Горобець Н.С. Корупційні ризики залучення та використання міжнародної допомоги у сфері безпеки й оборони України., Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С.507-512. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303606/295651>

2. Про Збройні Сили України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>

3. Корупційні ризики у Збройних силах зросли: в НАЗК пояснили чому. URL: <https://suspilne.media/702434-korupcijni-riziki-u-zbrojnih-silah-zrosli-v-nazk-poasnili-comu/>

4. Мозоль В. В. Особливості запобігання вчиненню публічними службовцями корупційних й інших правопорушень. С.218-222. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/3971208a-095e-4eb3-8fdb-bd4c4f39d5d7/content>

5. ТОП-20 найпоширеніших корупційних ризиків у діяльності ВЛК ЗСУ: НАЗК запропонувало шляхи їх мінімізації. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zapobigannya-ta-vyavlennya-korupciyi/top-20-naypo-shyrenishyh-korupciy>

6. Жук П.В., Бевз В.В., Гайдаров С. С., Пікуль Р.В., Мірошник М.М. Аналіз стану заходів протидії корупції в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України за 2018–2020 роки. Забезпечення діяльності збройних сил. № 3(76) 2022. С. 92-100. URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/275392/270462>

7. Управління з питань запобігання та виявлення корупції. Офіційний сайт Міністерства Оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/upravlinnya-z-pitan-zapobigannya-ta-viyavlennya-korupcii.html>